

# PO STOPÁCH STARÉ LÉKÁRNY

(Muzeum Lanškroun, procházka po Lanškrouně – stará a nová lékárna)

**Vzdělávací oblast:** Člověk a jeho svět, Člověk a společnost

**Výstupy RVP:** 1. stupeň  
Žák využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti; zdůvodní základní význam chráněných částí přírody, nemovitých i movitých kulturních památek.

**Výstupy RVP:** 2. stupeň  
Žák uvede příklady zdrojů informací o minulosti, pojmenuje instituce, kde jsou tyto zdroje shromažďovány.

**Věk:** 4. – 7. třída

**Anotace:** Žáci při návštěvě Městského muzea Lanškroun získají základní informace o lékárnících Erxlebenech, prohlédnou si předměty, které se z lékárny z 19. století dochovaly a zjistí jejich význam. Po návštěvě muzea se vydají „Po stopách staré lékárny“ – navštíví místo, kde starou lékárnu připomíná už jen deska na nové budově, a najdou místo, kde dodnes stojí „nová lékárna“. Zároveň pracují žáci s mapou, kde jsou všechna tři místa vyznačena a cestu k oběma lékárnám se pokusí najít sami.

**Časová dotace:** podle vzdálenosti školy od Lanškrouna, popř. od centra města

**Pomůcky:** pracovní list – mapa + HLEDEJ

## POSTUP:

Vyučující vytiskne pracovní list (jedna strana mapa, druhá strana úkoly).

## MUZEUM

1. Žáci najdou místo na mapě, kde se muzeum nachází, najdou název náměstí, na kterém se nachází a do muzea dojdou.
2. V muzeu vyslechnou informace o rodině Erxlebenů (vyučující domluví dopředu).
3. Najdou předměty z pracovního listu (předměty se objevují i v příběhu „Eda a jedovaté rostliny“ - viz lekce Lékárníkův svět 2. část).
4. Pokusí se zjistit nebo si vzpomenout, jak se předměty jmenují a na co sloužily + zjistí, co znamená nápis na stojatce (dóze) a na krabičce od léků (zeptají se průvodce v muzeu).

5. Najdou fotografii „staré lékárny“(viz lekce Lékárníkův svět 1. část) a zjistí, na kterém místě v Lanškrouně byla a co se s ní stalo (zjistí vznik tzv. „nové lékárny“).
6. Na mapě najdou místa, kde stála „stará lékárna“ (u Pivovarského náměstí) a kde stojí „nová lékárna“ (náměstí J. M. Marků).

## STARÁ LÉKÁRNA

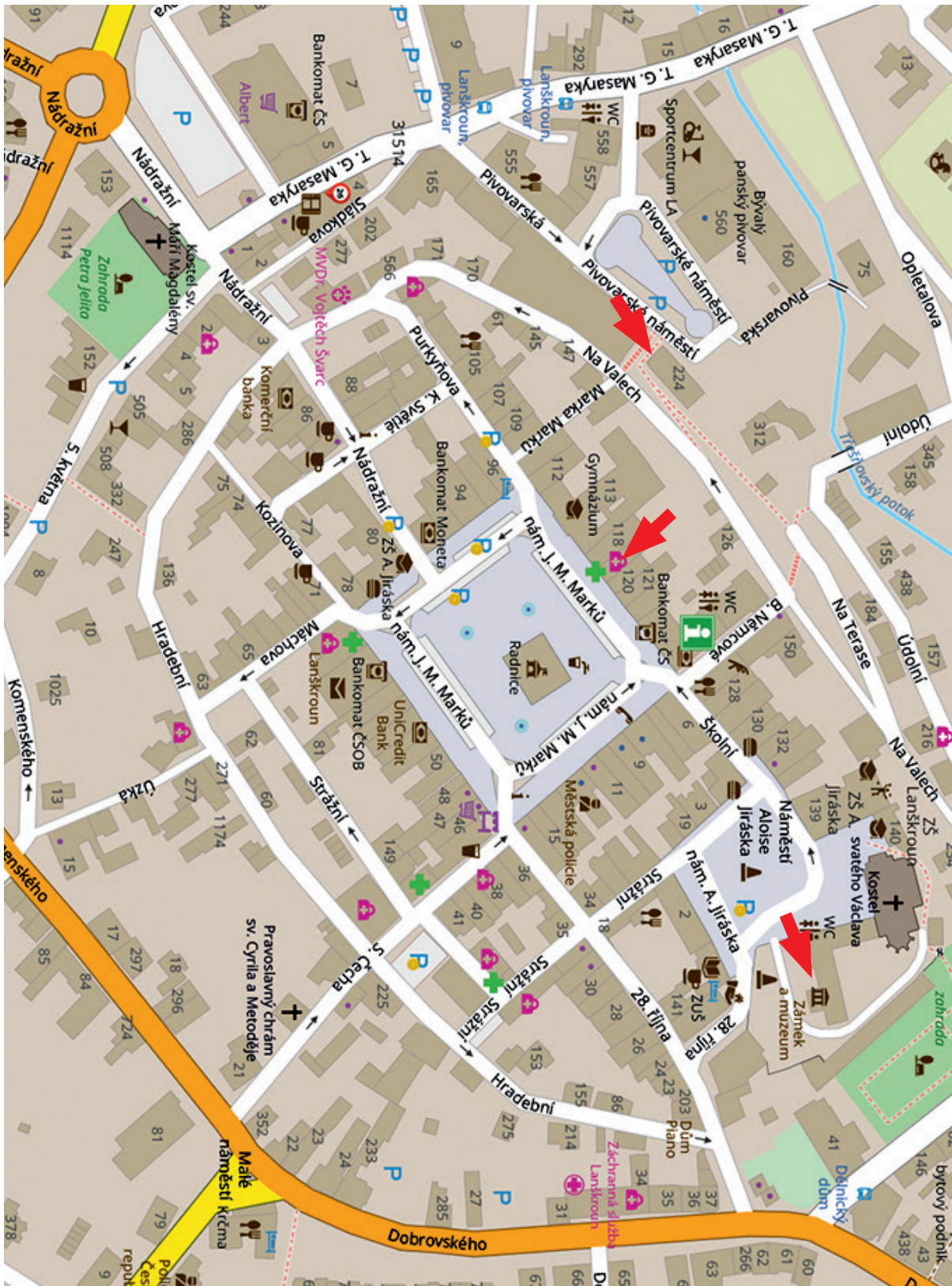
1. Pomocí mapy dojdou na Pivovarské náměstí a najdou dům, na kterém je DESKA NA MÍSTĚ BÝVALÉ LÉKÁRNY.
2. Přečtou si text na desce.
3. Vyjádří názory, co by chtěli, aby na tomto místě stálo dnes – „stará lékárna“ nebo dům, který tam dnes stojí.

## NOVÁ LÉKÁRNA

1. Na náměstí J. M. Marků opět podle mapy najdou budovu „nové lékárny“.
2. Zjistí, jak se lékárna jmenuje dnes (stále stejně – U Milosrdného Samaritána).
3. Pokusí se vymyslet, proč je dobře, že se lékárna už přes 200 let jmenuje stejně.

A DO MLÍČÁKU NA ZMRZLINU JE TO JENOM KOUSEK...

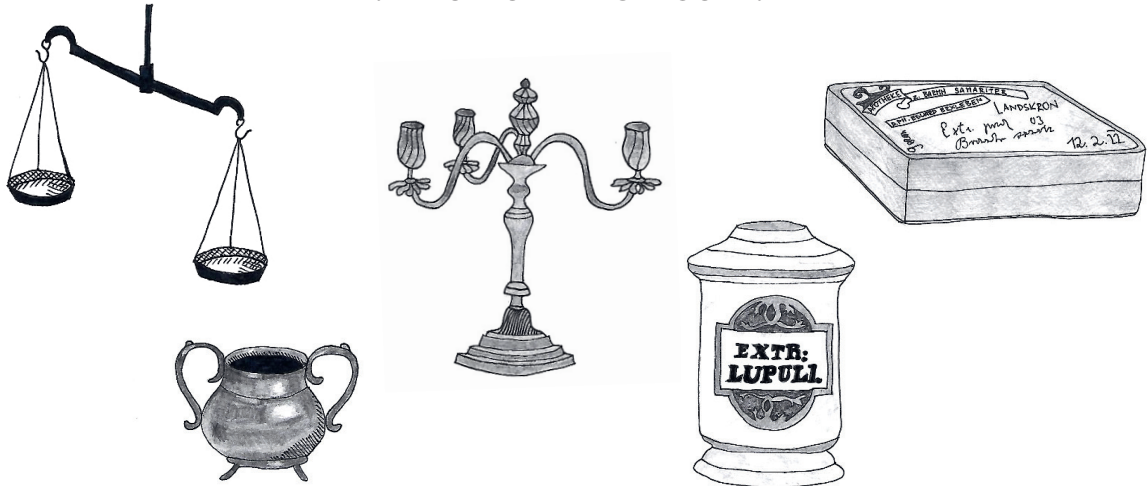
## LANŠKROUN – CENTRUM MĚSTA



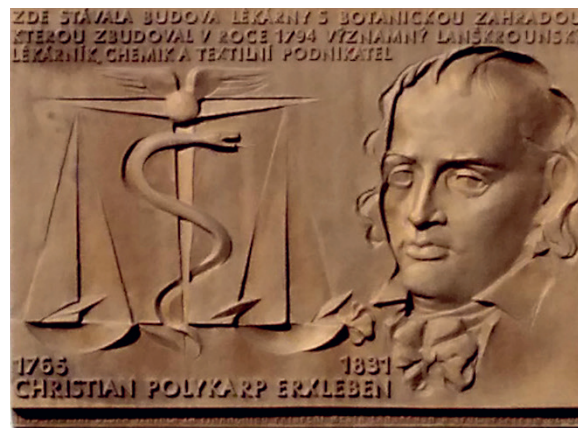
## VYDEJ SE PODLE MAPY PO STOPÁCH STARÉ LÉKÁRNY

# HLEDEJ

### 1. V MUZEU V LANŠKROUNĚ:



### 2. NA MÍSTĚ, KDE STÁVALA „STARÁ LÉKÁRNA“:



### 3. NA NÁMĚSTÍ – MÍSTO, KDE DODNES STOJÍ „NOVÁ LÉKÁRNA“:



## TEORETICKÁ ČÁST

### (PRO LEKCE LÉKÁRNÍKŮV SVĚT 1. A 2. ČÁST A LEKCI PO STOPÁCH STARÉ LÉKÁRNY):

#### **Christian Polykarp Erxleben (1765–1831)**

Erxleben byl lékárník, chemik, botanik a podnikatel (textil). Na konci 18. století postavil v Lanškrouně na dnešním Pivovarském náměstí lékárnu „U Milosrdného Samaritána“ a u ní vybudoval malou botanickou zahradu. Ve své laboratoři připravoval nejen léky, ale vyráběl i bylinkový likér nazývaný Londer, který prodával až do Londýna.

#### **Eduard Erxleben (1796–1860)**

Nejstarší syn Ch. P. Erxlebena, lékárník a botanik. Byl velitelem lanškrounským ostrostřelců, kteří na jeho počest zbudovali v blízkém městském lese (oblast Přírodního parku Lanškrounské rybníky) tzv. Eduardův pramen (dříve Vápenný p.).

#### **Lékopisy**

**Lékopisy byly předpisy o vlastnostech, výrobě, kontrole, uchování, označování, dávkování a výdeji léčiv a přípravků, kterými se museli řídit všichni lékárníci v celé monarchii.** Jednotné národní lékopisy začaly vznikat od první poloviny 19. století, předtím byly pouze lékopisy provinciální. První vydání lékopisu platného na našem území vyšlo v r. 1812. Byl to soupis přes 300 tehdy používaných léčivých přípravků a asi 250 surovin pro jejich přípravu. Léčivé přípravky mohly být galenické, tedy směsi nezměněných surovin, nebo chemické. Mezi galenickými přípravky byly „**rotulky**“ – pokroutky připravené z roz-tavené cukrové směsi s léčivými látkami, „**trocišky**“ - cukrátko, jejichž základ tvořil spolu s cukrem tragant (zaschlá šťáva keřovitých asijských rostlin), a už i „**pilulky**“ – předchůdce dnešních tablet. Ty lékárníci vyráběli vyválením zvlhčené směsi léčivé látky s pomocnými látkami, rozřezáním válečku na kousky a jejich zakulacením a usušením.

## **Historie lékárny U Milosrdného Samaritána**

Dějiny první lékárny v Lanškrouně se začaly psát v roce 1795, tedy rok poté, co Ch. P. Erleben začal budovu stavět. Kolem lékárny vznikla botanická zahrada jako zdroj materiálu pro přípravu léčivých přípravků. Lékárna zpočátku sloužila i k bydlení rodině Erlebenových. Objekt tzv. „staré lékárny“ č. p. 224, který byl památkově chráněný, již dnes neexistuje. Bohužel necitelným zásahem při zamýšlené rekonstrukci došlo k postupné demolicí této stavby.

Přesto je lékárna U Milosrdného Samaritána v Lanškrouně nejdéle fungující lékárnou ve městě. Od roku 1795 je v nepřetržitém provozu až po současnost, a to také díky tomu, že na konci 80. let 19. století byla přenesena do domu na hlavním náměstí. Byly pro ni přizpůsobeny interiéry v domě č. p. 119. Tato budova byla dlouho označována jako „nová lékárna“.

*Fotografie „staré lékárny“:*



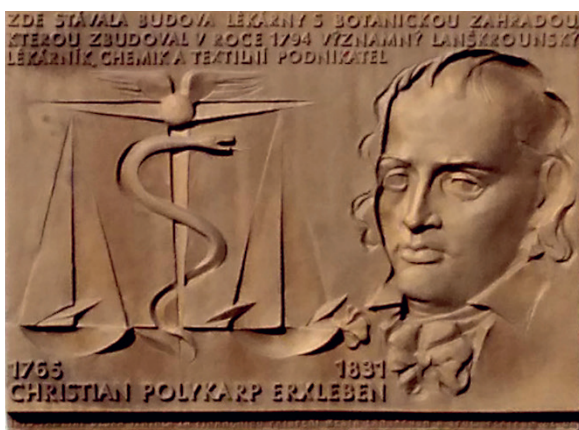
*Fotografie z 1. pol. 20. st. (soukr. archiv K. Uhlíř mladší)*



*Fotografie z 2. pol. 20. st. (soukr. archiv K. Uhlíř mladší)*

## Deska na místě bývalé lékárny

V místech, kde dříve stála „stará lékárna“, je v současnosti na firemní budově umístěna pamětní deska, kterou umělecky ztvárnil sochař Zdeněk Kolářský. Na desce je vyobrazen reliéfní portrét stavitele lékárny Christiana Polykarpa Erxlebena a rovnoramenné váhy s miskami a obtočeným hadem. Farmaceutické symboly a podobiznu doprovází text: ZDE STÁVALA BUDOVA LÉKÁRNY S BOTANICKOU ZAHRADOU, KTEROU ZBUDOVAL V ROCE 1794 VÝZNAMNÝ LANŠKROUNSKÝ LÉKÁRNÍK, CHEMIK A TEXTILNÍ PODNIKATEL. 1765 CHRISTIAN POLYKARP ERXLEBEN 1831.



## „Nová lékárna“

Na konci 19. století byla lékárna přestěhována do nového objektu, a to přímo na hlavní náměstí do č. p. 119, kde sídlí dodnes. Lékárna se dodnes jmenuje „U Milosrdného Samaritána“.



*Fotografie z 30. let 20. st.  
(soukr. archiv K. Uhlíř mladší)*



*Fotografie z r. 2016  
(D. Tenenková)*

## Předměty v muzeu

### **Lékárenské váhy a závaží (19. století)**

– váhy s rovnoramenným vahadlem a na konci zavěšenými miskami



*Cínová nádoba (19. století)*

*Svícen (19. století)*



**Papírová výdejní krabička na léčivo** – tento papírový obal je obdélníkového tvaru, na horním víčku je bílý štítek s černým tiskem. Krabička je označena jménem E. Erxlebena a označením lékárny: APOTHEKE z. BARMH. SAMARITER IN LANDSKRON (Lékárna U Milosrdného Samaritána v Lanškrouně). Inkoustem je dopsané dávkování, označení léčiva a datum 12. 2. 1922.



**Porcelánová stojatka** = dóza (19. století) – stojatky byly nádoby na uchovávání drog (léčiv – např. sušených rostlin), které byly opatřeny zkráceným nápisem, který označoval obsah nádoby.





### **Zdroje obrázků a fotografií:**

Tenenková D.: Lékárna U Milosrdného samaritána v Lanškrouně – historie a současnost, diplom. P., Slezská univerzita v Opavě, Opava 2016.

Soukromé zdroje

### **Další použité zdroje:**

[https://is.muni.cz/el/1431/jaro2017/C8790/um/Z\\_historie\\_farmakochemie.pdf](https://is.muni.cz/el/1431/jaro2017/C8790/um/Z_historie_farmakochemie.pdf)

[https://cs.wikisource.org/wiki/Ott%C5%AFv\\_slovn%C3%ADk\\_nau%C4%8Dn%C3%BD/L%C3%A9k%C3%A1rnictv%C3%AD](https://cs.wikisource.org/wiki/Ott%C5%AFv_slovn%C3%ADk_nau%C4%8Dn%C3%BD/L%C3%A9k%C3%A1rnictv%C3%AD)

<https://irenamauranovotna.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=166736&setver=touch>

<https://historie.apatykar.info/clanek-32/>

Sekotová V., Macková M., Borkovcová M.: Osobnosti města Lanškrouna, Muzeum města Lanškrouna, 1997.

Tenenková D.: Lékárna U Milosrdného samaritána v Lanškrouně – historie a současnost, diplom. P., Slezská univerzita v Opavě, Opava 2016.

### **Kresby:**

Lucie Krátká